

УДК 336.131

Радіонов Ю. Д.

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Досліджено теоретичні основи бюджетного регулювання соціально-економічних процесів. Проаналізовано роль держави у бюджетному регулюванні, розподілі й перерозподілі ВВП та виконання державних функцій відповідно до цілей суспільного розвитку. Бюджетне регулювання має задовольняти інтереси суспільства, сприяти еволюційному та динамічному розвитку соціально-економічних відносин для досягнення високих життєвих стандартів. Відзначено ключову роль Державного бюджету України в бюджетному регулюванні та розв'язанні назрілих соціально-економічних проблем. Економічна суть бюджету полягає у взаємозв'язках держави з іншими учасниками суспільного виробництва при розподілі ВВП, формуванні та використанні фондів фінансових ресурсів, забезпеченні розширеного відтворення, зростанні добробуту населення. Визначено, що форми державного втручання в економіку та бюджетне регулювання стануть ефективнішими, якщо базуватимуться на глибокому аналізі особливостей відтворювальних процесів та матимуть міцне наукове підґрунтя. Бюджетне регулювання має бути результативним, а бюджетні кошти повинні концентруватись передусім на економічних пріоритетах. Це забезпечить сталу динаміку економічного розвитку відповідно до суспільних потреб.

Ключові слова: державний бюджет, видатки бюджету, фінансові ресурси, бюджетне регулювання, бюджетна програма, бюджетний процес, державне регулювання.

Літ. 22.

Радіонов Ю. Д.

БЮДЖЕТНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Исследованы теоретические основы бюджетного регулирования социально-экономических процессов. Проанализирована роль государства в бюджетном регулировании, распределении и перераспределении ВВП и выполнении государственных функций в соответствии с целями общественного развития. Бюджетное регулирование должно удовлетворять интересы общества, способствовать эволюционному и динамичному развитию социально-экономических отношений для достижения высоких жизненных стандартов. Отмечена ключевая роль Государственного бюджета Украины в бюджетном регулировании и разрешении назревших социально-экономических проблем. Экономическая суть бюджета заключается во взаимосвязях государства с другими участниками общественного производства при распределении ВВП, формировании и использовании фондов финансовых ресурсов, обеспечении расширенного воспроизводства, росте благосостояния населения. Определено, что формы государственного вмешательства в экономику и бюджетного регулирования станут более эффективными, если будут основаны на анализе особенностей воспроизводственных процессов и иметь надежную научную основу. Бюджетное регулирование должно быть результативным, а бюджетные средства должны концентрироваться прежде всего на экономических приоритетах. Это обеспечит устойчивую динамику экономического развития в соответствии с общественными потребностями.

© Радіонов Ю. Д., 2016

Ключевые слова: государственный бюджет, расходы бюджета, финансовые ресурсы, бюджетное регулирование, бюджетная программа, бюджетный процесс, государственное регулирование.

Yuriy Radionov

BUDGETARY REGULATION OF ECONOMIC DEVELOPMENT

The article examines the theoretical foundation of fiscal regulation of socio-economic processes. The role of the state in budget regulation, GDP distribution and redistribution and performance of government functions in accordance with the goals of social development. Budgetary regulation should meet the interests of society, promote evolutionary and dynamic development of socio-economic relations with a view to achieving high living standards. It is noted that the State Budget of Ukraine plays a key role in budgetary regulation and in resolving pressing social and economic problems. The economic essence of the budget consists in the relationship of the state with other members of social production in distributing GDP, creating and using funds of financial resources, ensuring expanded reproduction, and improving the well-being of the population. Forms of state intervention in the economy and fiscal regulation are expected to have more effect if they are based on a profound analysis of the characteristics of reproduction processes and have a solid scientific foundation. Budget regulation must be effective, and budget funds should focus primarily on economic priorities. This will ensure sustainable dynamics of economic development according to social needs.

Key words: state budget, budget expenditures, financial resources, budgetary regulation, budget program, budgeting, state regulation.

JEL classification: H41, H61, L32.

Економіка будь-якої країни не може розвиватись без регулювання з боку держави. За допомогою бюджету остання здійснює перерозподіл виробленого багатства на користь суспільних потреб. Валовий внутрішній продукт (ВВП) є ключовим показником національних рахунків, що характеризує рівень розвитку країни та результати її економічної діяльності. Розподіл та перерозподіл ВВП – основа державного регулювання. Як одну з форм реалізації своїх функцій держава використовує бюджет.

Під функціями держави слід розуміти передусім завдання, котрі необхідно виконати на благо суспільства. Функції не є сталими, а трансформуються залежно від суспільного ладу в країні й ролі держави у виконанні тих чи інших завдань, що виникають на певному історичному етапі.

Як зазначає В. Г. Дем'янишин, соціально-економічний розвиток суспільства в умовах ринкових перетворень потребує перегляду функцій і ролі держави, зміцнення її фінансової основи, реформування бюджетної системи [1, с. 67]. Обравши курс на євроінтеграцію, Україна зобов'язана дотримуватися світових стандартів забезпечення фінансової стабільності, високого рівня економічної активності та соціальних стандартів, збалансованого розвитку відповідно до цивілізованих правил [2–8].

На шляху еволюційного розвитку держава бере на себе виконання функцій, коригує їх, визначає масштаб залежно від мети суспільного розвитку та місця і ролі держави в соціально-економічних процесах. Водночас держава не завжди виконує функції ефективно й відповідає вимогам суспільства. Однак у будь-якому разі бюджетне регулювання впливає на відтворювальний процес.

На думку всесвітньо відомих економістів К. Р. Макконнелла і С. Л. Брю, державне регулювання економіки зумовлює важливі наслідки для виробництва, зайнятості, продуктивності праці, рівня цін та розміщення ресурсів [9, с. 117].

Згідно з Л. В. Лисяк, сучасні наукові суперечки зосереджуються не на доведенні необхідності державного регулювання економіки, адже тією чи іншою мірою воно застосовується в кожній країні, а на його розмірах, формах та інтенсивності, що доволі тісно пов'язано з переліком функцій, виконання яких у суспільстві вважається прерогативою держави [10, с. 41].

Питання бюджетного регулювання постійно перебувають у полі зору вчених, зокрема: О. Д. Василика [11], В. В. Зимовця [12], Т. І. Єфименко [13], Л. В. Лисяк [10], І. Я. Чугунова [14], А. В. Яценка [15] та ін. Проте, незважаючи на певні здобутки, в Україні бюджетне регулювання недостатньо ефективно і не дає бажаних результатів, із чим пов'язана потреба у подальших дослідженнях.

Мета статті – аналіз теоретичних засад бюджетного регулювання, окреслення проблем та визначення практичних заходів з удосконалення форм і методів регулювання економічного розвитку.

Під час реалізації своїх функцій держава дотримується стратегії розвитку суспільства, передбачаючи тактику та пріоритети на найближчу перспективу. Застосовується єдність функціональних завдань, які є парадигмою сучасного бюджетного регулювання. Згідно з функціями держави формуються основи економічної, у тому числі фінансової та бюджетної, політики. Таким чином, бюджетна політика в системі державного, а відтак бюджетного регулювання економічного розвитку відповідає фінансовим цілям та орієнтирам соціально-економічного поступу країни.

На думку Л. В. Лисяк, державна економічна політика загалом і бюджетна політика зокрема є інструментом макроекономічного регулювання у визначеному напрямі реалізації [10, с. 160].

Передусім бюджетне регулювання для будь-якої країни є інструментом здійснення перспективних планів.

Змістом бюджетного регулювання держави є розроблення основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, зважаючи на необхідність виконання завдань, поставлених перед суспільством на певному етапі його розвитку [14, с. 160].

Бюджету в Україні належить провідне місце в системі регулювання економіки держави, створення сприятливого фінансового середовища для інтенсивного розвитку ринкових відносин, забезпечення макроекономічної рівноваги [11, с. 164].

Бюджетне регулювання, на нашу думку, – це насамперед сукупність заходів, за допомогою яких держава через бюджетну систему розподіляє та перерозподіляє частину ВВП для збалансування й вирівнювання бюджетів нижчого рівня, а також регулює соціально-економічні процеси з метою необхідних перетворень на благо суспільства.

Нині бюджетне регулювання переважно скеровується на задоволення основних прав і свобод людини, забезпечення високого рівня та якості життя населення в екологічно безпечних і комфортних умовах. Відтак воно має

задовольняти інтереси суспільства, сприяти еволюційному й динамічному розвитку соціально-економічних відносин.

Усі витрати, пов'язані з діяльністю держави, в економічній теорії поділяють на чотири категорії: споживання в державному секторі (заробітна плата працівників, поточні витрати на утримання державного апарату), соціальні трансферти (соціальна допомога непрацездатним, пенсіонерам, безробітним, малозабезпеченим), проценти з державного боргу та державні інвестиції [16, с. 90].

У бюджеті країни зосереджені інтереси бізнесу, населення та економічні пріоритети держави. Інтереси сторін перебувають у постійному протистоянні, й оскільки кожна з них вважає свої пріоритети актуальнішими, є можливість отримати більшу частку суспільного багатства (ВВП) для задоволення потреб.

У демократичних країнах бюджетне регулювання формується під впливом складних процесів і компромісів взаємодії суспільних інтересів, бізнесу й держави та залежить від економічного, соціального, політичного, екологічного характеру першочергових завдань суспільного розвитку. У контексті виконання державою функцій воно є основою стимулювання, зупинення або, навпаки, формування нових напрямів економічного розвитку, зокрема соціально орієнтованої держави.

Населення отримує частку суспільного багатства (ВВП) у вигляді: розбудови сучасної інфраструктури, якісного медичного обслуговування, освітніх послуг, благоустрою населених пунктів, збереження довкілля, розвитку науки, культури, формування засад національної безпеки тощо. Суспільні блага як результат бюджетного регулювання значно підвищують рівень та якість життя населення.

Вплив рівня державного перерозподілу ВВП на добробут населення, як вважає В. В. Зимовець, залежить від інституційних чинників і ступеня розвитку громадянського суспільства. Порівняно вищий рівень може бути ефективним інструментом розподілу та перерозподілу доходу й забезпечення добробуту населення лише в умовах високорозвинутого громадянського суспільства ("західних демократій") [12, с. 25].

Досвід розвинутих країн свідчить, що за допомогою бюджетних інструментів держава забезпечує рівновагу між доходами бюджету й отриманою користю, тобто благами для суспільства. Якщо рівновага порушується і блага не відповідають суспільним потребам, наприклад, через обтяжливі податки, або економічна система країни не задовольняє інтереси громадян, населення не підтримує певні політичні сили на виборах, що призводить до зміни влади. Саме з цих міркувань європейські науковці відводять бюджету та його регулюючій функції роль загальної складової – політико-економічної системи.

Економічна суть бюджету полягає у взаємозв'язках держави з іншими учасниками суспільного виробництва при розподілі ВВП, формуванні та використанні фондів фінансових ресурсів, забезпеченні розширеного відтворення, зростанні добробуту.

Ефективний розподіл і перерозподіл ВВП дають можливість врегулювати дисбаланси економічного розвитку в регіональному аспекті, згладжува-

ти соціальні диспропорції для різних категорій громадян незалежно від місця їх проживання.

Практика використання коштів міжбюджетних трансфертів в Україні свідчить, що виділені з державного бюджету асигнування не завжди досягають мети і, на жаль, не розв'язують повною мірою поставлених завдань.

Так, аудит ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених на капітальні видатки Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіон), виявив невирішені проблеми покращання інфраструктури, модернізації та оновлення виробничих і соціальних об'єктів. Причиною цього є відсутність цілісної системи нормативно-правового забезпечення, розпорошеність бюджетних коштів, неналежний вибір об'єктів, брак єдиних засад формування та функціонування системи державних інвестицій і забезпечення їхнього цільового й ефективного використання.

Не визначено чітких критеріїв відбору об'єктів фінансування та обсягів державної підтримки, що призвело до розподілу коштів між одержувачами окремих регіонів у "ручному режимі". Так, у 2013 р. бюджетні кошти в сумі 440 млн грн були призначені для шести областей сходу та півдня країни (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська та Херсонська), однак уряд не взяв до уваги, що найбільш зношені комунальні мережі країни у Львівській області, а максимальні втрати води – у мережах Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей. Ці регіони коштів субвенції не отримали взагалі [17].

Ситуація з будівництвом системи відводу стічних вод в Одесі є показовою щодо неефективності використання бюджетних коштів. Замість одного комплексного проекту інженерні й технічні завдання виконувалися за чотирма, не пов'язаними між собою, та з кількома замовниками, що призвело до збільшення вартості робіт і розпорошення контролю щодо ефективного використання коштів. На початок 2014 р. за згаданими проектами виконано робіт на суму 731 млн грн, з яких близько 200 млн грн – кредиторська заборгованість. Фактично кінцевого результату не досягнуто.

Через непрозорі схеми розподілу бюджетних коштів Мінрегіоном допущено порушень на 911,2 млн грн, з яких неефективно використано 294,8 млн грн, а розподілено 528,7 млн грн [17].

Досягти ефективного розподілу ВВП досить важко. Однак, якщо його вдається забезпечити, це обов'язково підвищить рівень середньої продуктивності праці, а отже, сприятиме зростанню економіки. Тобто за впевненості громадян щодо чесності економічної гри зростатиме продуктивність їхньої праці й економіка зі справедливим розподілом та перерозподілом ВВП буде ефективнішою.

На думку деяких вчених, бюджетне регулювання означає систему передачі частини коштів бюджетів вищого рівня для збалансування бюджетів нижчого рівня або передачі запланованого перевищення доходів над видатками з бюджетів нижчого рівня до бюджетів вищого рівня. По суті, бюджетне регулювання відображає економічні відносини, пов'язані з територіальним розподілом і перерозподілом національного доходу для забезпечення необ-

хідними коштами потреб соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення адміністративно-територіальних одиниць [18, с. 73].

У зв'язку з необхідністю розподілу та перерозподілу ВВП, розв'язання нагальних суспільних проблем, забезпечення узгодженого та ефективного функціонування всіх елементів бюджетної системи бюджетний процес загалом слід розглядати як об'єкт державного, зокрема бюджетного, регулювання. За допомогою бюджету формуються умови для реалізації відповідних програм у сферах обороноздатності країни, створення надійної системи соціального захисту населення, стимулювання науково-технічного прогресу тощо.

Суттєвих зрушень в економіці та соціальній чи екологічній сфері можна досягти, передусім налагодивши ефективний бюджетний процес.

Кінцевим продуктом економічної діяльності, як відомо, є сміття. Чим більший ВВП, тим більше забруднення навколишнього середовища, тому питання екології мають розглядатись паралельно з економіко-соціальними.

Упровадження бюджетування, орієнтованого на результат, зумовлює необхідність виходу за межі річного горизонту планування для досягнення поставлених цілей [13, с. 97].

Без розуміння суті бюджету в державному регулюванні та чинників, що забезпечують розвиток, сподіватися на позитивні зміни в економічному житті країни неможливо. Крім того, розширене відтворення пов'язане з певною структурованістю й плановістю бюджетного регулювання.

Залежно від здатності держави мобілізувати фінансові ресурси до бюджету й ефективно використовувати кошти визначається ступінь впливу на формування фондів споживання та нагромадження. Як відомо, джерелом надходжень до бюджету є ВВП, тому для його зростання необхідно активізувати економічну діяльність.

Платежі до бюджету мають бути справедливими й оптимальними для нарощування дохідної бази бюджету і спрямування видатків на виконання пріоритетних завдань. За обмеженості видатків бюджету буде неможливим ефективно регулювати соціально-економічні процеси в країні, зокрема підтримувати фінансову стабільність. Крім того, у такому разі зменшується роль бюджету в державному регулюванні економічного розвитку.

Обсяг видатків бюджету залежить від багатьох факторів, передусім від стану розвитку національної економіки. Якщо економіка зростає, то збільшуються доходи і відповідно видатки. За допомогою видатків здійснюється вплив на економічний потенціал країни, виробничі потужності, що, у свою чергу, справляє зворотний ефект на прискорення науково-технічного прогресу та збільшення обсягів доходів до бюджету.

Якісна характеристика видатків бюджету дає змогу встановити економічну природу і суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків, а кількісна – їхню величину [19, с. 249].

За допомогою ключових елементів бюджетного регулювання, зокрема оптимальності та збалансованості бюджету, забезпечується економічне зростання.

У сучасному світі роль бюджетного регулювання дедалі зростає. Тому фінансові ресурси слід концентрувати на пріоритетних напрямках, відповідно

до стратегії розвитку економіки та соціальної сфери країни, а не розпорощувати по численних бюджетних програмах.

Бюджетні видатки в інвестування національної економіки збільшуються, оскільки ризики для приватного капіталу досить значні, особливо в нинішніх соціально-економічних умовах. Держава за допомогою інструменту бюджетного регулювання надає позики різним галузям та сферам економіки на значно лояльніших умовах, ніж приватні, комерційні банки та фінансові установи.

Державний бюджет України відіграє провідну роль у реформуванні національної економіки.

Водночас низка проблем, наявних у системі бюджетного регулювання, перешкоджає динамічному розвитку економіки та соціальної сфери.

Проведений Рахунковою палатою аналіз формування та здійснення видатків, спрямованих на утримання та навчання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, у комунальних закладах освіти, засвідчив, що через обмеженість фінансового ресурсу в інтернатних закладах ці видатки не відповідають реальним потребам, оснований на нормах матеріального та грошового забезпечення учнів, а ґрунтуються на лімітах, доведених департаментами (управліннями, відділами) освіти місцевих держадміністрацій.

Так, для придбання предметів гардероба і текстильної білизни вихованцям дошкільного дитячого будинку № 1 Львівської міської ради в міському бюджеті на 2014 та 2015 рр. затверджені видатки в сумі 18,2 тис. і 10 тис. грн, що в 13,5 і 32 рази менше від реальної потреби. При цьому видатки на одного вихованця закладу відповідають видаткам на учня загальноосвітньої школи, а отже, не враховано коефіцієнт підвищеного рівня фінансування інтернатних закладів. Як наслідок, діти не були забезпечені необхідними товарами згідно з натуральними нормами. У 2014 р. інтернатними закладами (за винятком АР Крим, м. Севастополя, Донецької та Луганської областей) загалом недоотримано з місцевих бюджетів 11,1 млн грн, або 4 % затвердженого ресурсу, з них найбільше закладами Дніпропетровської обл. – 0,9 млн грн та Харківської обл. – 0,8 млн грн (відповідно 5,7 і 2 % до затверджених призначень). У результаті в місцевих бюджетах станом на 1 січня 2015 р. утворена кредиторська заборгованість за школами-інтернатами в сумі 7,5 млн грн, дитячих будинках – 3,7 млн грн. Основними статтями, за якими формувалася кредиторська заборгованість, були оплата праці з нарахуваннями, придбання предметів, матеріалів, обладнання та продуктів харчування. З огляду на стан фінансування затверджених видатків у I півріччі 2015 р. (школи-інтернати та дитячі будинки профінансовані на 30 і 39 % відповідно від затверджених на рік призначень), є ризик невиконання кошторисів цих закладів у запланованих обсягах [20].

Наведений приклад непоодинокий і свідчить про проблеми бюджетного регулювання, пов'язані не лише з обмеженістю фінансових ресурсів у бюджеті, а й несправедливим розподілом коштів, що негативно впливає на соціальний захист населення.

Аналіз засвідчив, що через недостатні обсяги видатків, котрі враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів із держбюджету місцевим бюджетам Вінницької та Чернівецької областей на надання послуг із соціаль-

ного обслуговування людей похилого віку, штатна чисельність працівників територіальних центрів, які здійснюють соціальне обслуговування громадян, порівняно з нормативною менша у Вінницькій обл. – у 3,6 раза, у Чернівецькій обл. – у 2 рази. У результаті навантаження на соціальних працівників зазначених центрів перевищило установлені нормативи в 3,5 раза, а в окремих адміністративно-територіальних одиницях обслуговуванням вдома був охоплений лише кожен четвертий із тих, хто його потребував [21].

Проаналізувавши проблеми бюджетного регулювання (таблиця), можна дійти висновку, що всі вони переважно стосуються недосконалості бюджетного процесу, а їх розв'язання лежить у площині ефективної реалізації бюджетної реформи, зокрема децентралізації. Остання є давно назрілою необхідністю, оскільки місцеві органи влади не спроможні вирішувати питання, які накопичувались десятиліттями.

Т а б л и ц я

Проблеми бюджетного регулювання та шляхи їх розв'язання

Проблеми	Шляхи розв'язання
Нерівномірність доходів і видатків місцевих бюджетів	Удосконалення системи бюджетного вирівнювання
Обмежена ресурсна база місцевих бюджетів	Запровадження бюджетної децентралізації та пошук органами місцевого самоврядування джерел наповнення дохідної бази місцевих бюджетів
Ручне управління бюджетним процесом і залежність регіонів від центру	Реформування системи і запровадження справедливого розподілу міжбюджетних трансфертів між регіонами
Неефективна система міжбюджетних відносин, оскільки передбачає рух коштів із державного бюджету місцевим бюджетам в односторонньому напрямку без суттєвої віддачі	Реформування міжбюджетних відносин шляхом бюджетної децентралізації із застосуванням стимулів ефективного використання коштів, а також посилення контролю та відповідальності розпорядників коштів за використання фінансових ресурсів і одержані ними результати

Складено автором.

Наскільки успішним буде процес децентралізації, покаже час, але вже сьогодні його необхідно закріпити нормами Конституції України, змінивши підходи до мобілізації коштів та ефективності їх використання. Головним завданням є докорінна реформа бюджетного регулювання для забезпечення незворотних позитивних змін у житті населення у різних куточках нашої країни, стимулювання ділової активності й економічного та соціального розвитку. Потрібно сприяти транспарентності діяльності місцевих органів і посилити вплив громадян на владу.

Зазначимо, що форми державного втручання в економіку та бюджетне регулювання стануть ефективнішими, якщо вони будуть ґрунтуватися на глибокому аналізі особливостей відтворювальних процесів та матимуть міцне наукове підґрунтя.

Проведений нами аналіз свідчить, що в Україні державна підтримка за рахунок бюджетних коштів потрібна багатьом галузям, наприклад: хімічній промисловості, легкій, харчовій, переробній. Бюджетні кошти необхідні для розбудови сучасних автомагістралей, створення високотехнологічних виробництв у машинобудуванні, розробки альтернативних видів енергії тощо. Бюджетне регулювання і підтримка національної економіки дають можливість вітчизняним галузям, особливо тим, які спроможні виробляти продукцію з високою часткою доданої вартості, перейти на наступний етап розвитку та освоювати нові ринки збуту.

Хоча видатки бюджету впливають на темпи зростання економіки, набуває важливості не обсяг, а їхня віддача для економіки та соціальної сфери.

На думку А. В. Яценко, для підвищення віддачі від коштів, що виділяються з державного бюджету на підтримку інноваційної сфери, доцільно керуватися ще й такими нормами, як принцип швидкої віддачі (кошти вкладають в інноваційні проекти, які перебувають на стадії реалізації, або в проекти, котрі потребують незначної доробки) і принцип розподілу за часовим лагом (інвестують інноваційний проект, який має мультиплікативний вплив на суміжні сфери економіки) [15, с. 24].

Більшість учених-економістів поділяють думку, що в нинішніх соціально-економічних умовах видатки бюджету не можуть покрити всієї потреби у фінансових ресурсах. Тому є інший механізм, а саме залучення приватного бізнесу на умовах державно-приватного партнерства. Ця форма бюджетного регулювання є доволі популярною у багатьох країнах світу.

Програми державно-приватного партнерства як складові інноваційної політики досить поширені у промислово розвинутих країнах. Йдеться про правові й організаційні механізми, які стимулюють кооперацію приватних компаній із державними університетами і дослідними інститутами, спрощують доступ приватних наукових центрів до результатів розробок, отриманих за рахунок державних коштів, делегують приватним або державно-приватним фондам чи банкам повноваження щодо надання державної допомоги на реалізацію інноваційних проектів тощо [22, с. 26].

На нашу думку, державно-приватне партнерство, що має на меті об'єднання зусиль як держави, так і приватних структур (бізнесу, громадських організацій, інвестиційних фондів) з метою розв'язання економічних, соціальних, екологічних проблем суспільства, необхідно активніше впроваджувати в Україні. Особливо цінним є досвід західноєвропейських країн у боротьбі з таким ганебним явищем, як корупція, запровадження програм з енергоефективності, ощадливості ресурсів та збереження екологічно чистого довкілля.

Забезпечити успішність бюджетного регулювання економічного розвитку можливо також шляхом оптимізації структури видатків. Тобто слід фінансувати з бюджету ті програми, які зменшують енергозатрати, сприяти впровадженню ефективної амортизаційної та податкової політики.

Проведене дослідження дає підстави для висновку, що бюджетне регулювання є надійним інструментом впливу на соціально-економічні процеси в багатьох країнах, проте в Україні має серйозні недоліки, пов'язані з недосконалістю механізму прозорого, справедливого та ефективного розподілу ВВП.

Водночас його актуальність у нашій країні зростає, тому розв'язання цієї проблеми лежить здебільшого в площині реалізації бюджетної децентралізації.

На нашу думку, поєднання форм і методів державного втручання в економіку та соціальну сферу забезпечить результативність та віддачу від бюджетного регулювання, сприятиме економічному розвитку і дасть можливість підвищувати соціальні стандарти, удосконалювати соціально-економічні відносини, еволюціонувати в напрямі гармонізації й задоволення актуальних суспільних потреб.

Список використаних джерел

1. *Дем'янишин В. Г.* Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В. Г. Дем'янишин . – Т. : ТНЕУ, 2008. – 469 с.
2. *Бауманн Е.* Стандарти Європейського Союзу у сфері державних фінансів / Е. Бауманн // *Фінанси України*. – 2013. – № 12. – С. 21–32.
3. *Бауманн Е.* Планування й формування реалістичного та прозорого бюджету / Е. Бауманн // *Фінанси України*. – 2014. – № 9. – С. 7–20.
4. *Бехманн У.* Політико-економічне консультування: досвід Німеччини та перспективи для України / У. Бехманн // *Фінанси України*. – 2015. – № 3. – С. 18–29.
5. *Елерс Г.* Стратегії реформ у сфері державних фінансів. Національні програми та міжнародні вимоги (МВФ, ЄС, Світовий банк) / Г. Елерс // *Фінанси України*. – 2014. – № 7. – С. 7–16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fu_2014_7_3.pdf.
6. *Шпільхофф Л.* Роль рахункових палат у бюджетному циклі Німеччини та їхні потенційні позитивні ефекти в суспільстві / Л. Шпільхофф // *Фінанси України*. – 2014. – № 10. – С. 32–41.
7. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції : у 2 т. / за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко ; Держ. навч.-наук. установа “Акад. фін. управління”. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2014. – Т. 1 / Т. І. Єфименко, С. С. Гасанов, В. П. Кудряшов та ін. – 760 с. ; т. 2 / Т. І. Єфименко, С. С. Гасанов, П. М. Леоненко та ін. – 784 с.
8. *Колосова В. П.* Планування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, що кредитуються міжнародними інституціями / В. П. Колосова // *Фінанси України*. – 2015. – № 2. – С. 27–38.
9. *Экономикс : принципы, проблемы и политика* / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. 11-го изд. – К. : Хагар-Демос, 1993. – 785 с.
10. *Лисяк Л. В.* Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
11. *Василик О. Д.* Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2003. – 416 с.
12. *Зимовець В. В.* Державна фінансова політика економічного розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук / В. В. Зимовець. – К., 2011. – 33 с.
13. Розвиток фінансової системи України в сучасних умовах : наук.-практ. конф., м. Київ, 26–27 трав. 2011 р. /редкол. : Т. І. Єфименко (голова) [та ін.] – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2011. – 296 с.
14. *Чугунов І. Я.* Теоретичні основи системи бюджетного регулювання : навч. посіб. / І. Я. Чугунов – К. : НДФІ, 2005. – 259 с.
15. *Яценко А. В.* Державне регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні в контексті міжнародної міграції капіталу : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02 / А. В. Яценко. – К., 2012. – 35 с.

16. Боярко І. М. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України : монографія / І. М. Боярко, Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека. – Суми : Університетська книга, 2013. – 165 с.
17. Комунальні проблеми капітальних видатків // Рахункова палата України. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744232> (15.01.2015).
18. Юрій С. І. Антологія бюджетного механізму : монографія / С. І. Юрій, В. Г. Дем'янишин, Я. М. Буздуган. – Т. : Економічна думка, 2001. – 250 с.
19. Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні : монографія / В. Д. Чернадчук – Суми : Університетська книга, 2008. – 456 с.
20. Звіт про результати аналізу формування та проведення видатків, спрямованих на утримання та навчання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, у комунальних закладах освіти // Рахункова палата України. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16746806/Zvit_4-4.pdf (14.01.2015).
21. Догляд за престарілими – гострота питання залишається // Рахункова палата України. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16745472>.
22. Економічний діалог: партнерство заради прогресу / Я. А. Жаліло, І. М. Акімова, Д. В. Ляпін та ін. – К. : НІСД, 2007. – 124 с.

References

1. Demianyshyn, V. H. (2008). *Teoretychna kontseptualizatsiia i praktychna realizatsiia biudzhethnoi doktryny Ukrainy* [The theoretical conceptualization and practical implementation of budget doctrine of Ukraine]. Ternopil : Ternopilskyi natsionalnyi ekonomichniy universytet [in Ukrainian].
2. Baumann, E. (2013). Standarty` Yevropejs`koho Soyuzu u sferi derzhavny`x finansiv [EU standards in the area of public finances]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 12, 21–32 [in Ukrainian].
3. Baumann, E. (2014). Planuvannya j formuvannya realisty`chnoho ta prozoroho byudzhetu [Planning and forming a realistic and transparent budget]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 9, 7–20 [in Ukrainian].
4. Bexmann, U. (2015). Polity`ko-ekonomichne konsul`tuvannya: dosvid Nimechchy`ny` ta perspekty`vy` dlya Ukrayiny` [Political and economic consulting, experience of Germany and the prospects for Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 3, 18–29 [in Ukrainian].
5. Elyers, G`. (2014). Stratehiyi reform u sferi derzhavny`x finansiv. Nacional`ni prohramy` ta mizhnarodni vy`mohy` (MVE, YeS, Svitovy`j bank) [Strategy reforms in public finance. The national programs and international requirements (IMF, EU, World Bank)]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 7–16 [in Ukrainian].
6. Shpil`xoff, L. (2014). Rol` raxunkovy`x palat u byudzhetnomu cy`kli Nimechchy`ny` ta yixni potencijni pozy`ty`vni efekty` v suspil`stvi [Role of the Accounting Chamber in Germany budget cycle and their potential positive effects in society]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 10, 32–41 [in Ukrainian].
7. Shlapak, O. V., Yefy`menko, T. I. (Ed.). (2014). *Modernizaciya finansovoyi sy`stemy` Ukrayiny` v procesi yevrointehraciyi* [Modernization of the financial system of Ukraine in European integration]. (Vol. 1, 2). Ky`yiv: Akademiya finansovoho upravlinnya [in Ukrainian].

8. Kolosova, V. P. (2015). Planuvannya vy`datkiv derzhavnoho byudzhetu dlya realizaciyi investy`cijny`x proqram, shho kredy`tuyut`sya mizhnarodny`my` insty`tuciyamy` [Planning of state budget expenditures for investment programs credited international institutions]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 2, 27–38 [in Ukrainian].
9. Makonnell, K. R., Briu, S. L. (1993). *Ekonomiks : principy, problemy` i politika* [Economics: Principles, Problems and Policies]. Ky`iv: Khagar-Demos [in Russian].
10. Ly`syak, L. V. (2009). Byudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehulyuvannya sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny` [Fiscal policy in the state regulation of social and economic development of Ukraine]. Ky`iv: Derzhavna Navchalno-Naukova Ustanova “Akademiya Finansovoho Upravlinnya” [in Ukrainian].
11. Vasylyk, O. D. (2003). *Teoriya finansiv* [Theory of Finance]. Ky`iv: NIOS [in Ukrainian].
12. Zymovec, V. V. (2011). *Derzhavna finansova polityka ekonomichnoho rozvy`tku* [State financial policies of economic development]. Ky`iv: Nacional`na Akademiya Nauk Ukrayiny; Instytut Ekonomiky` ta Prohnozuvannya [in Ukrainian].
13. Iefymenko, T. I. (Ed.). (2011). *Rozvy`tok finansovoyi sy`stemy` Ukrayiny` v suchasnykh umovakh* [The Development of the Financial System of Ukraine in Modern Conditions]. Kiev: Derzhavna Navchalno-Naukova Ustanova “Akademiya Finansovoho Upravlinnya” [in Ukrainian].
14. Chuhunov, I. Ya. (2005). *Teoretychni osnovy` systemy` byudzhetnoho rehulyuvannya* [Theoretical Basis of Budget Management System]. Ky`iv: Derzhavna Navchalno-Naukova Ustanova “Akademiya Finansovoho Upravlinnya” [in Ukrainian].
15. Yacenko, A. V. (2012). *Derzhavne rehulyuvannya investytsijnoyi ta innovatsijnoyi diyal`nost`i v Ukrayini v kontekst`i mizhnarodnoyi mihratsii kapitalu* [State Regulation of Investment and Innovation Activity in Ukraine in The Context of International Migration of Capital] (Unpublished doctoral thesis). Ministerstvo osvity` i nauky`, molodi ta sportu Ukrayiny` Nacional`ny`j aviacijny`j universy`tet, Ky`iv [in Ukrainian].
16. Boyarko, I. M. (2013). *State regulation of investment and innovation activity in Ukraine in the context of international migration of capital* [The Effectiveness of Public Sector Finances in the Management of Socio-Economic Development of Ukraine]. Sumy` : Universy`tets`ka knyha [in Ukrainian].
17. Rakhunkova palata Ukrayiny`. (2014). *Komunal`ni problemy` kapital`nykh vy`datkiv* Retrieved from <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744232> [in Ukrainian].
18. Yurij, S. I., Demyany`shy`n, V. H., Buzduhan, Ya. M. (2001). *Antolohiya byudzhetnoho mekhanizmu* [Anthology of Budget Mechanism] Ternopil` : Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
19. Chernadchuk, V. D. (2008). *Stan ta perspekty`vy` rozvy`tku byudzhetny`kh pravovidnosy`n v Ukrayini* [Status and Prospects of Development of Budgetary Legal Relations in the Ukraine]. Sumy` : Universy`tets`ka knyha [in Ukrainian].
20. Rakhunkova palata Ukrayiny`. (2015). *Zvit pro rezul`taty` analizu formuvannya ta provedennya vy`datkiv, spryamovany`kh na utry`mannya ta navchannya ditej-sy`rit ta ditej, yaki zaly`shy`ly`sya bez pikluvannya bat`kiv, u komunal`ny`kh zakladakh osvity`* [Report on the Results of Analysis of Formation and Expenditures on Maintenance and Education of Orphans and Children Left Without Parental Care, in Public Educational Institutions]. Retrieved from http://portal.rp.int/doccatalog/document/16746806/Zvit_4-4.pdf [in Ukrainian].
21. Rakhunkova palata Ukrayiny`. (2015). *Dohlyad za prestarily`my` – hostrota py`tannya zaly`shayet`sya* [Care of the Elderly – Visual Issue Remains]. Retrieved from <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16745472> [in Ukrainian].
22. Zhalilo, Ya. A., Akimova, I. M., Liapin, D. V. (2007). *Ekonomichny`j dialoh: partnerstvo zarady` prohresu* [Economic Dialogue: Partnership for Progress] Ky`iv: NISD [in Ukrainian].